

Milníky kosmologie planetum

Petr Kulháněk

kulhanek@aldebaran.cz

www.aldebaran.cz

Objev expanze vesmíru

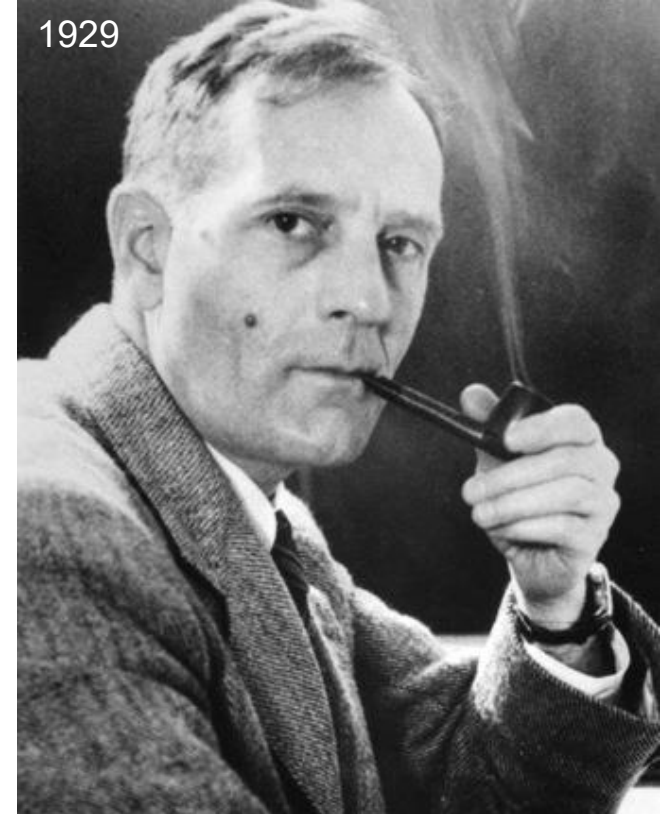
Objev expanze vesmíru

Vesto Slipher
(1875–1969)
Flagstaff, Arizona

Georges Lemaître
(1894–1966)
Lovaň, Belgie

Edwin Hubble
(1889–1953)
Mt. Wilson, Kalifornie

Mt. Wilson (1917)

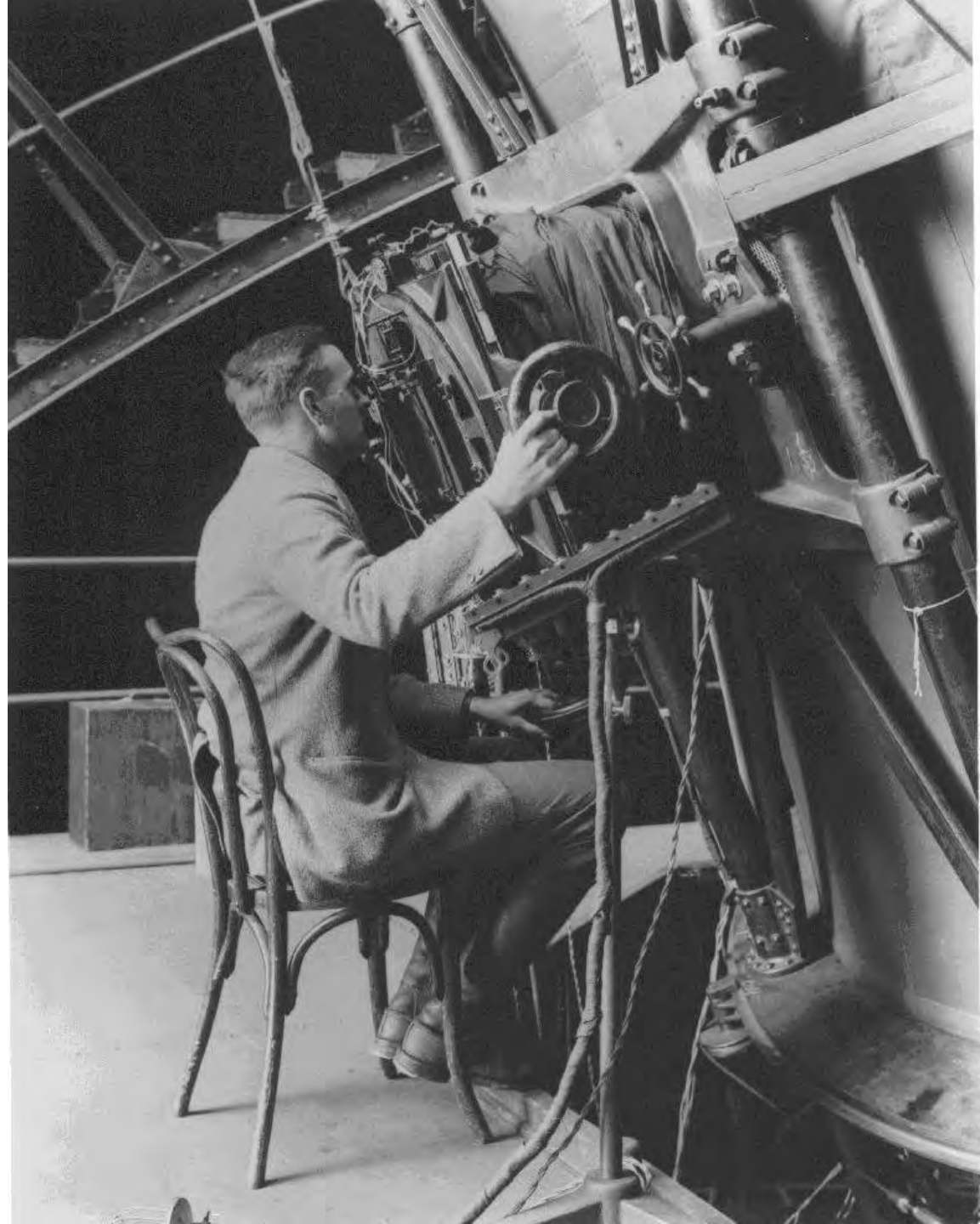

Mt. Wilson (1917)

**Edwin Hubble
na Mt. Wilsonu
(1919–1953)**

1924 – Andromeda je galaxie

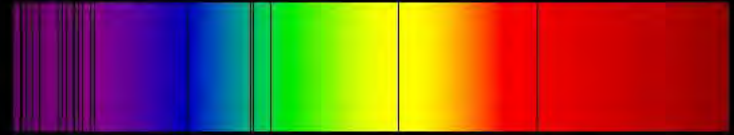
1929 – Hubblův „objev“ expanze

$$v = Hd$$

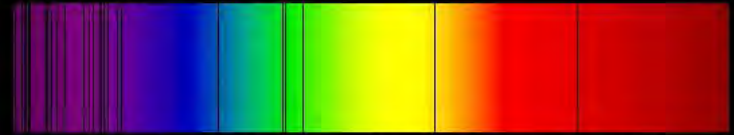
$$H \approx 70 \text{ km/s/Mpc}$$

- Lemaître objevil expanzi už v roce 1927
- odhadl i velikost Hubbleovy konstanty
- použil stejně jako Hubble Slipherova měření
- teorie prvotního atomu

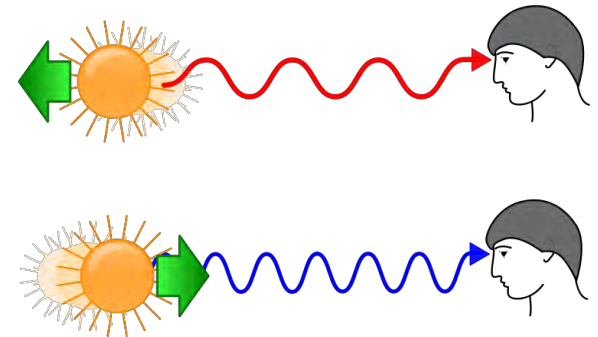
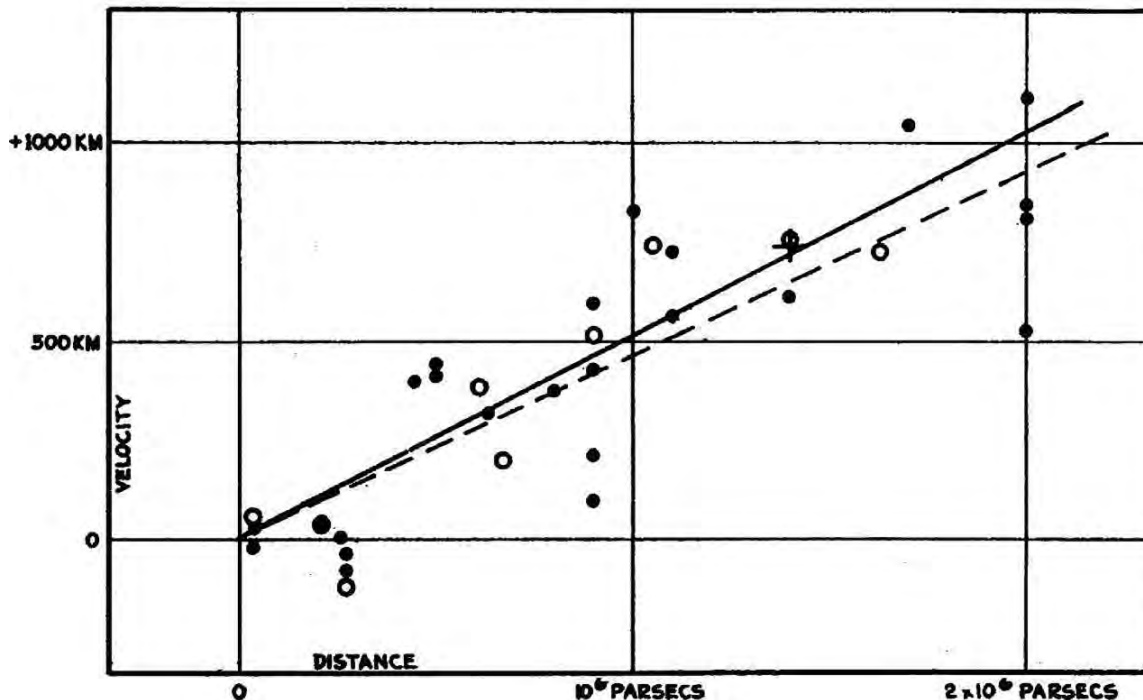
Slunce

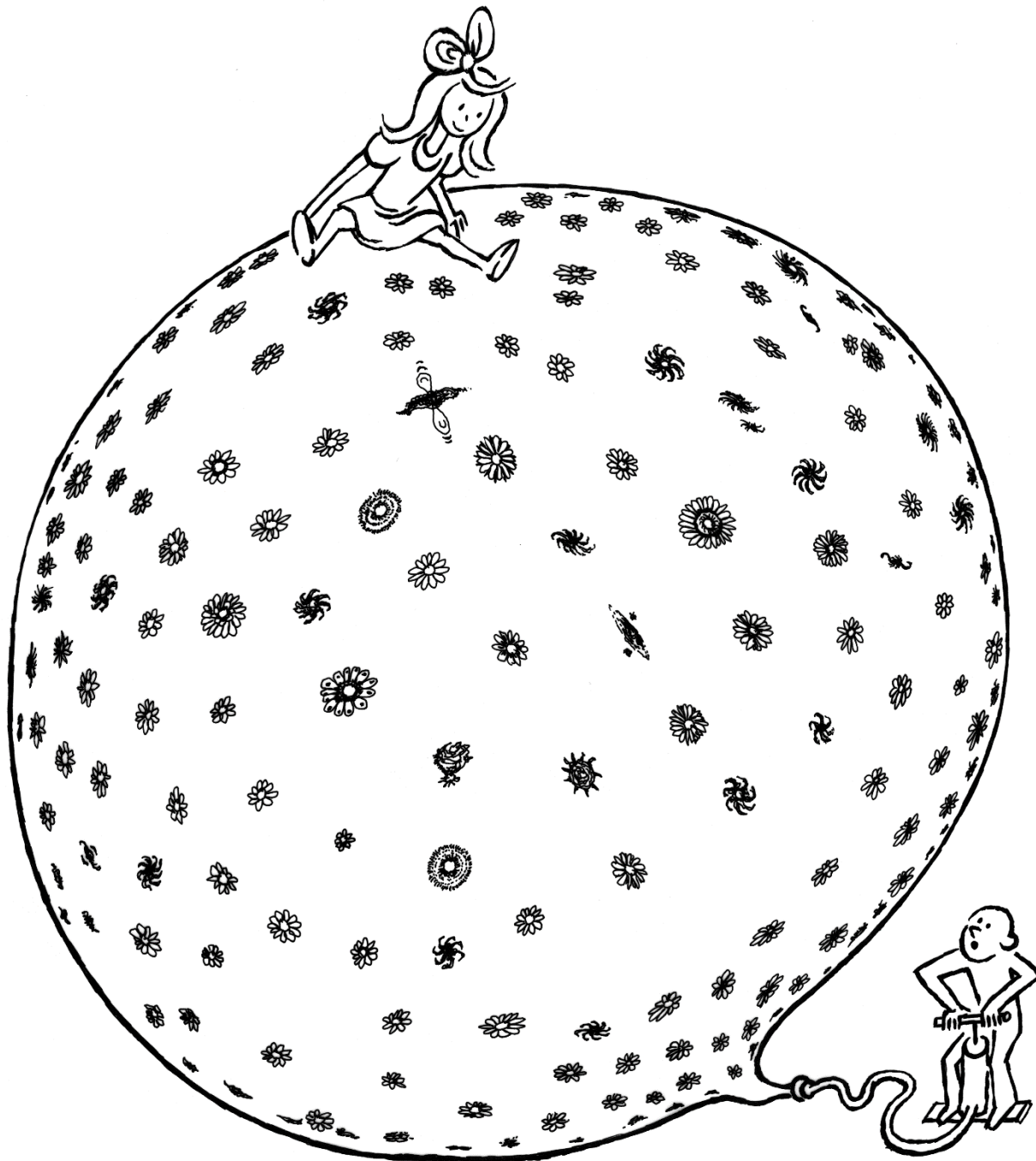
kupa galaxií

$v = 0.07 c$, $d = 1$ miliarda světelných roků

George Gamow (1904–1968)

Fred Hoyle
(1915–2001)

kvantové
fluktuace

reliktní
záření

první
hvězdy

zrychlená
expanze

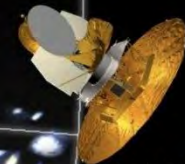
inflační
fáze

temný
věk

tvorba hvězd,
galaxií, planet, ...

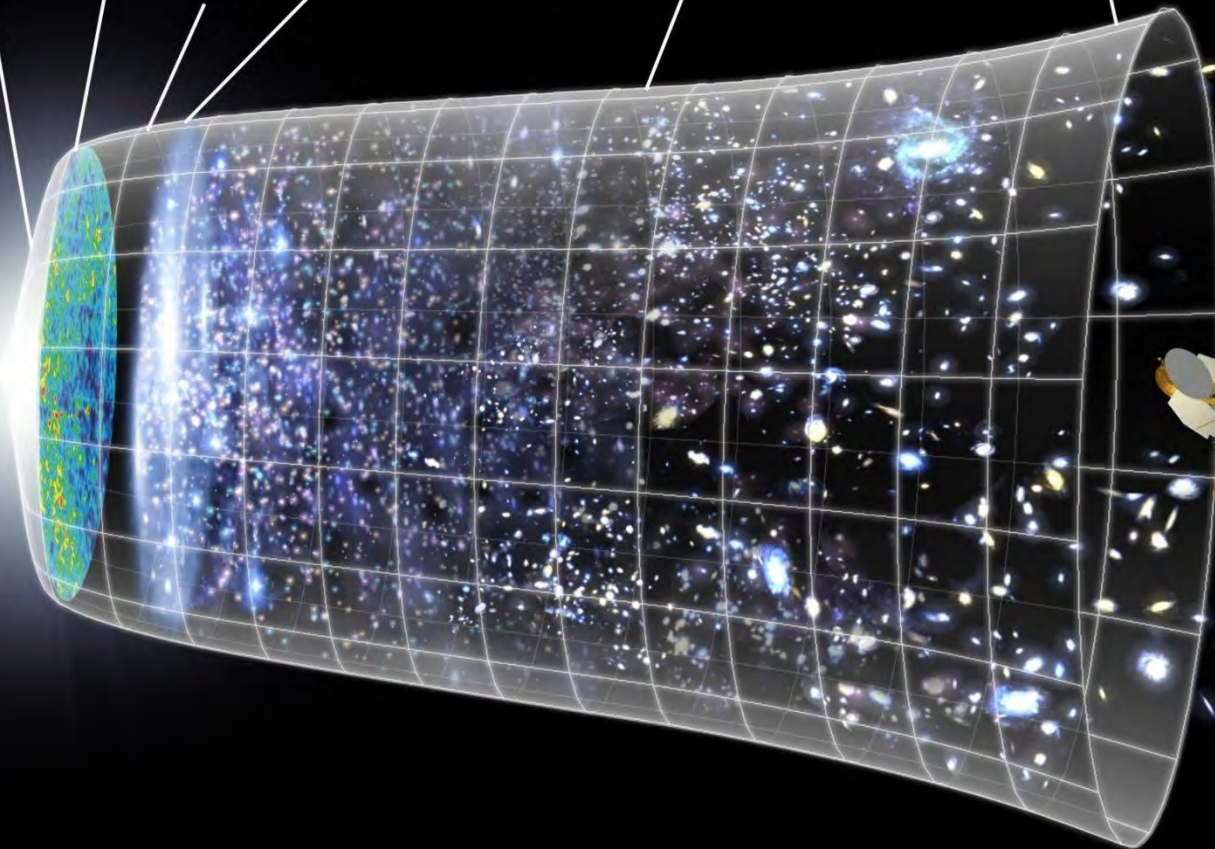
COBE

WMAP

Planck

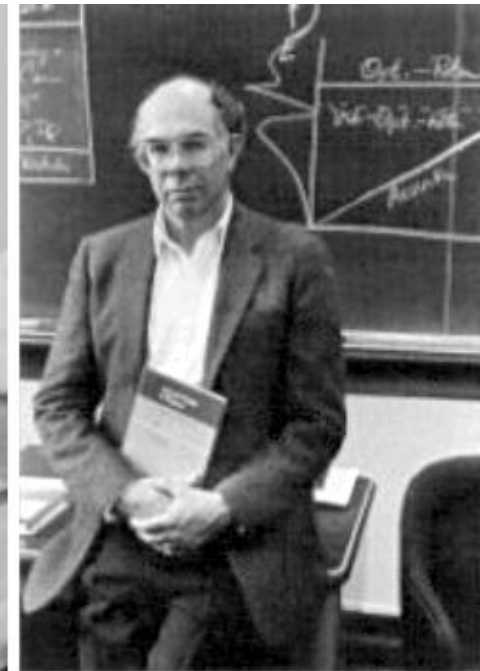

13,8 miliardy let existence vesmíru

1948

- horký model vzniku světa ($\alpha\beta\gamma$)
- první model tvorby lehkých prvků
- podpora Lemaîtreova modelu prvotního atomu
- předpověď reliktního záření
- Hans Bethe: TJ syntéza ve hvězdách (CNO cyklus)

Ralph Alpher
Hans Bethe
George Gamow
Robert Herman

1965

1960: Arthur B. Crawford navrhuje anténu pro Echo

1963: ukončení sledování Echa

1965: rádiové mapování Mléčné dráhy

1965: Astrophysical Journal – dvojčlánek

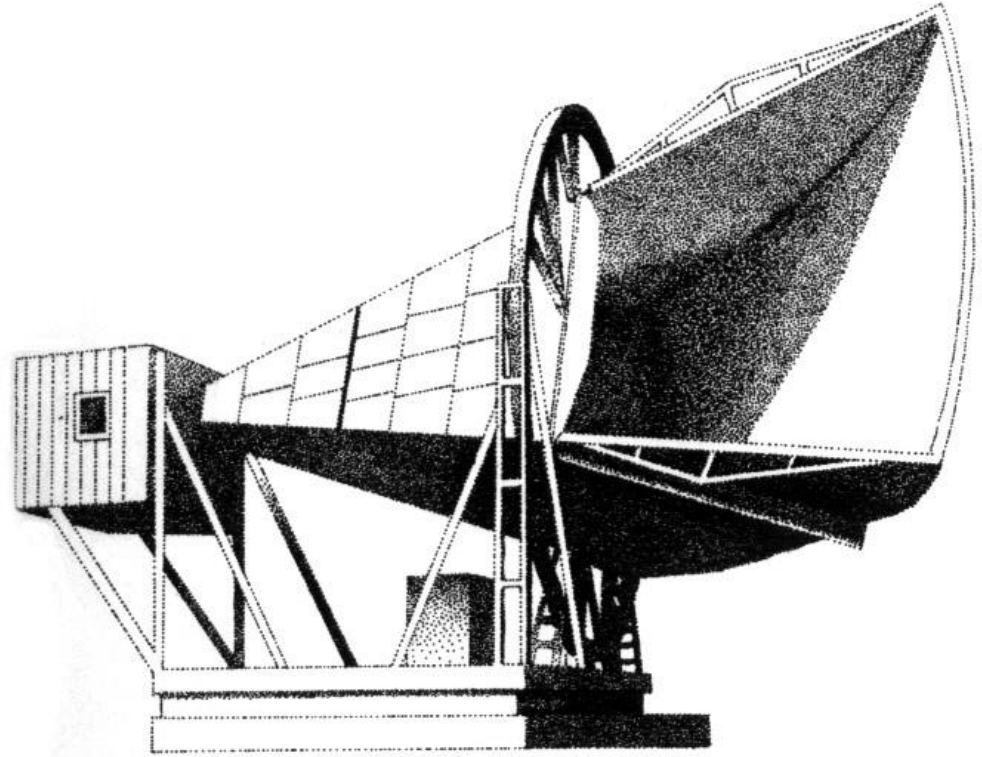
umístění: Murray Hill, New Jersey

vlastník: Bell Telephone Laboratories

sběrná plocha: 25 m²

citlivost: dopředu/zpět 3000:1

vlnová délka: 7,3 cm

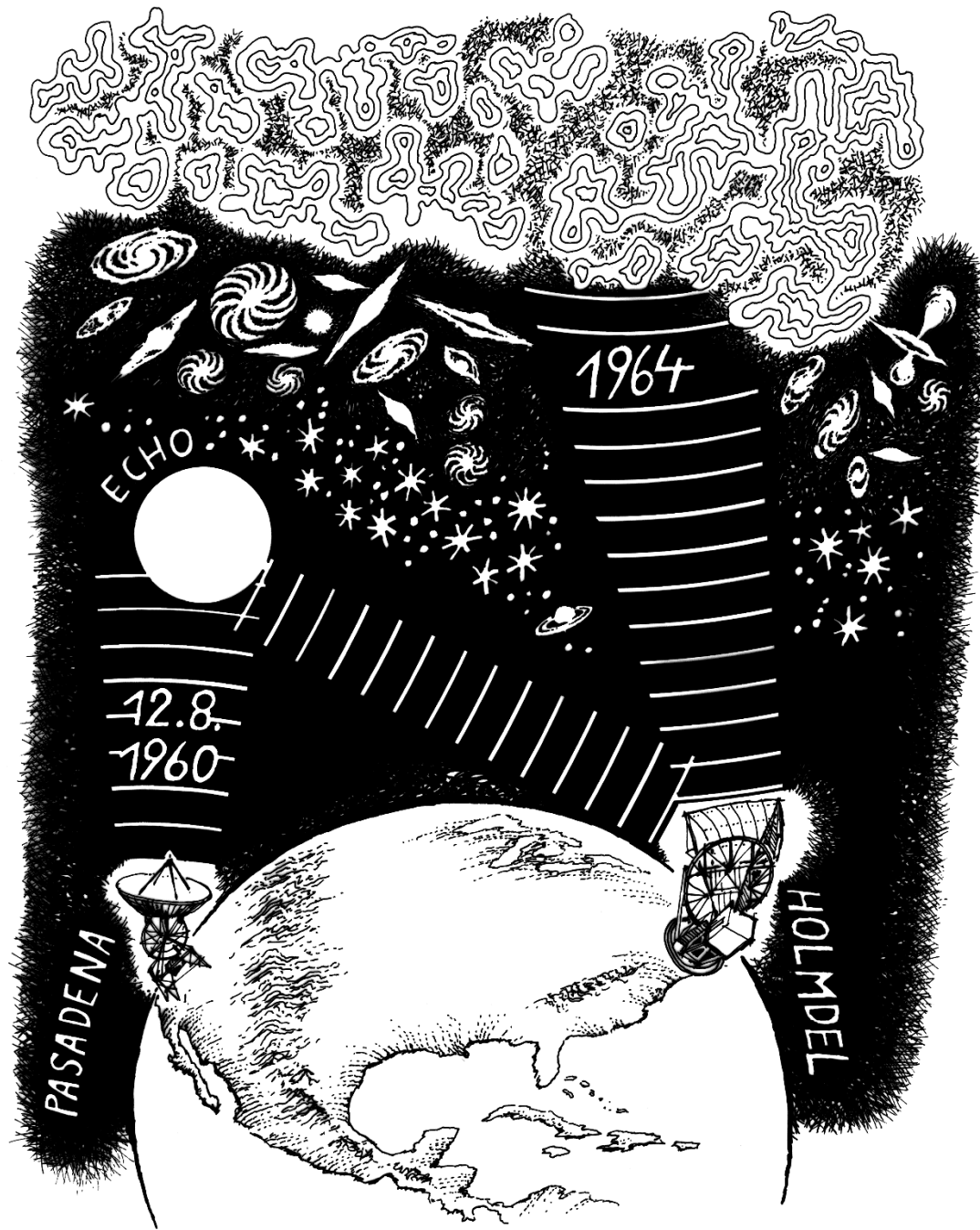

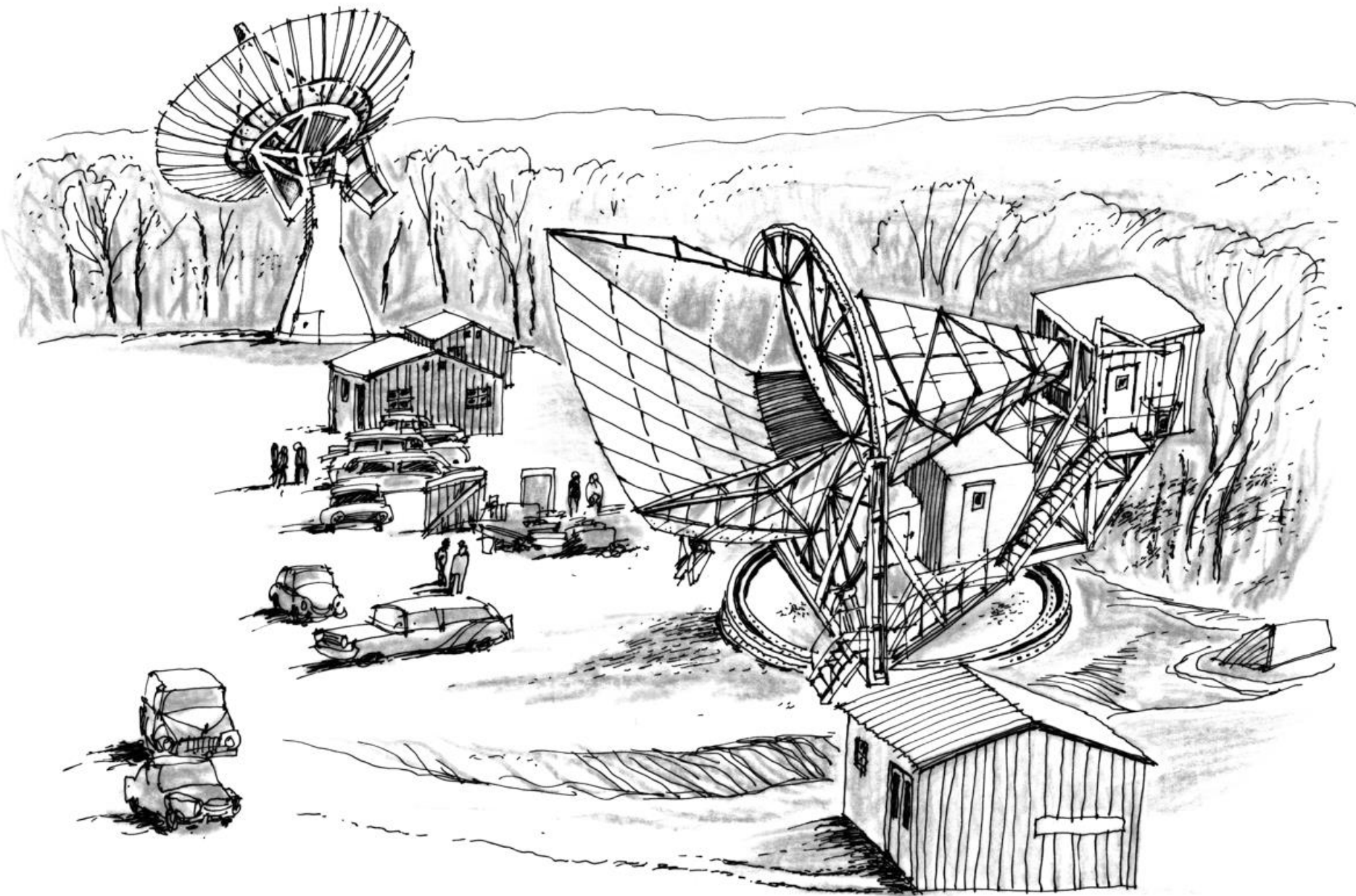
Arno Penzias

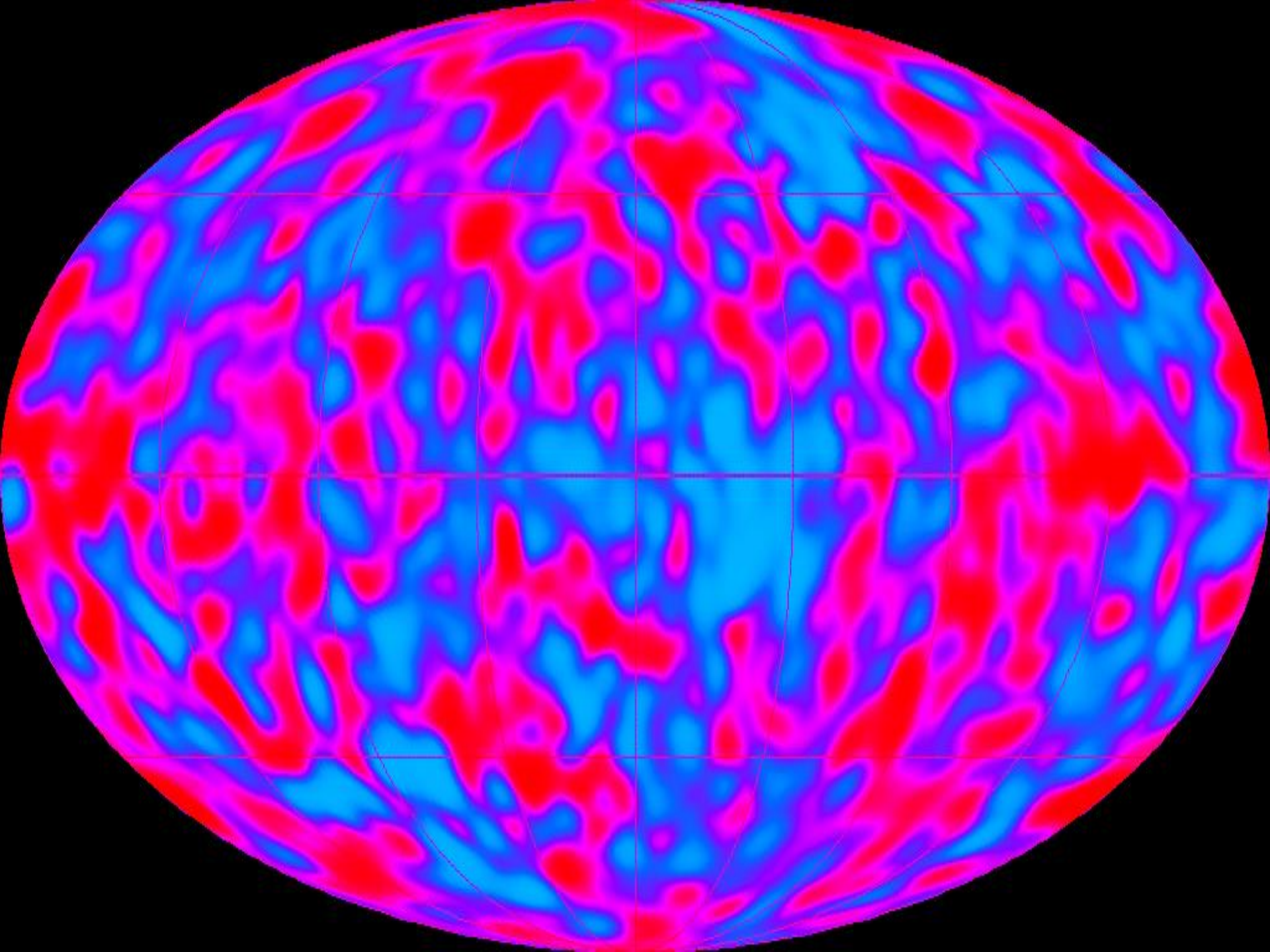
Robert Wilson

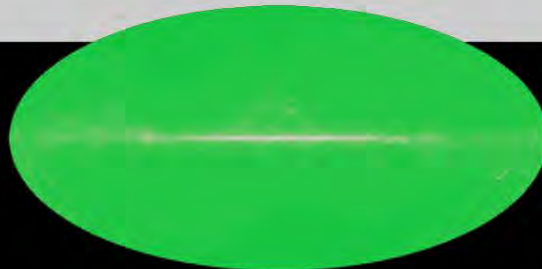

1965

Penzias a Wilson

objev šumu z konce
Velkého třesku
1 pásmo

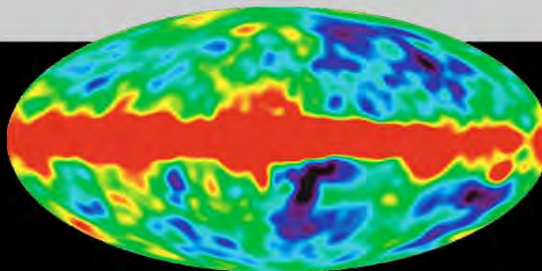

1989/1992

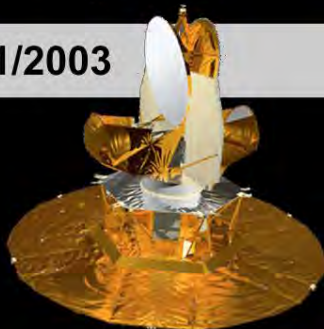

COBE

jde o záření černého tělesa $T = 2,73 \text{ K}$
objev fluktuací (anizotropie)
 $\Delta T = 400 \mu\text{K}$, $\Delta \varphi = 7^\circ$
3 pásma

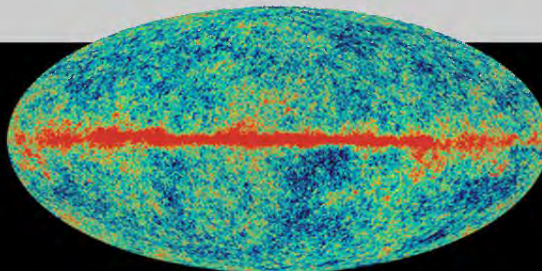

2001/2003

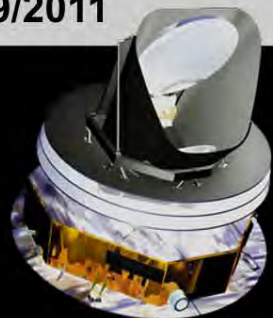

WMAP

stanovení základních
parametrů Vesmíru
 $\Delta T = 20 \mu\text{K}$, $\Delta \varphi = 15'$
5 pássem

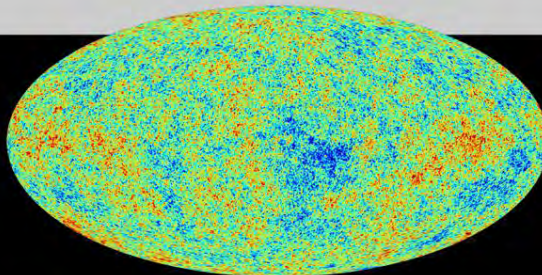

2009/2011

Planck

$\Delta T = 1 \mu\text{K}$, $\Delta \varphi = 5'$
9 pássem

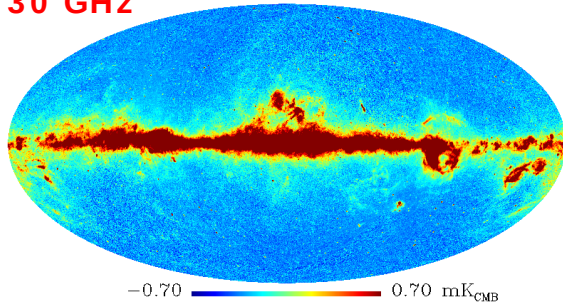

Obloha z Plancku po roce pozorování

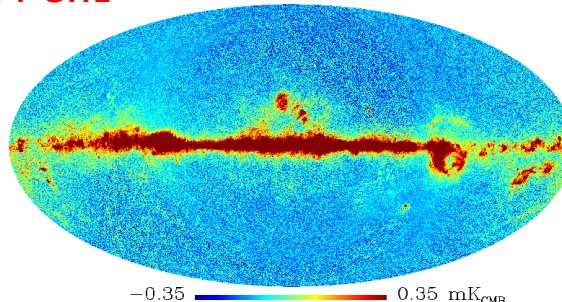

reliktní záření je odečteno

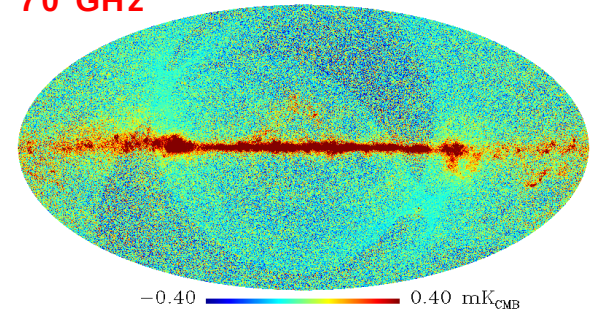
30 GHz

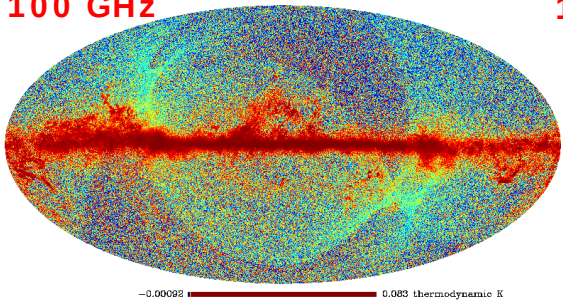
44 GHz

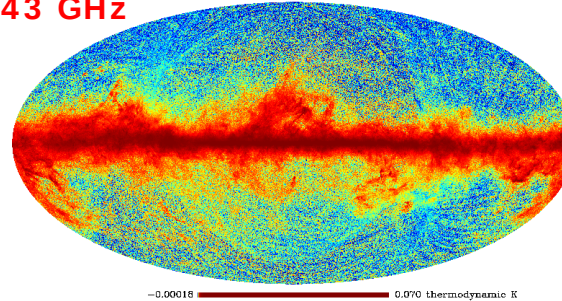
70 GHz

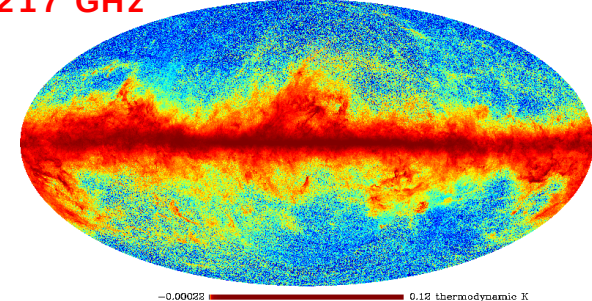
100 GHz

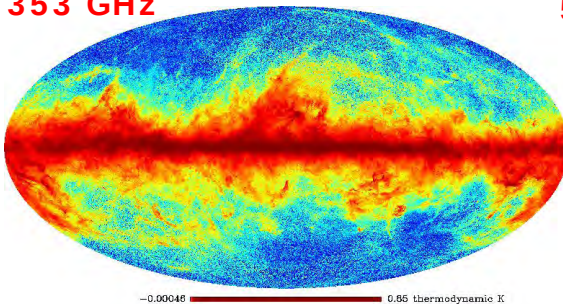
143 GHz

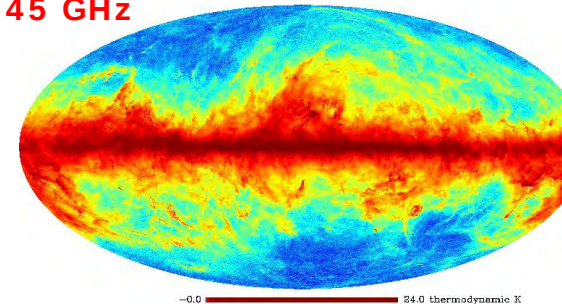
217 GHz

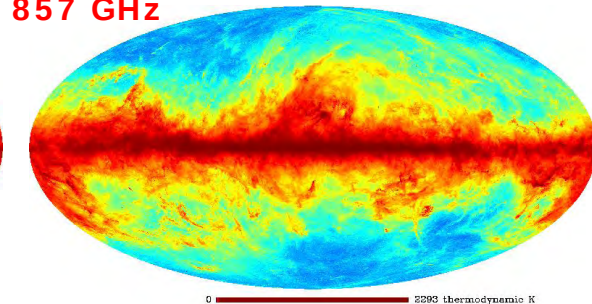
353 GHz

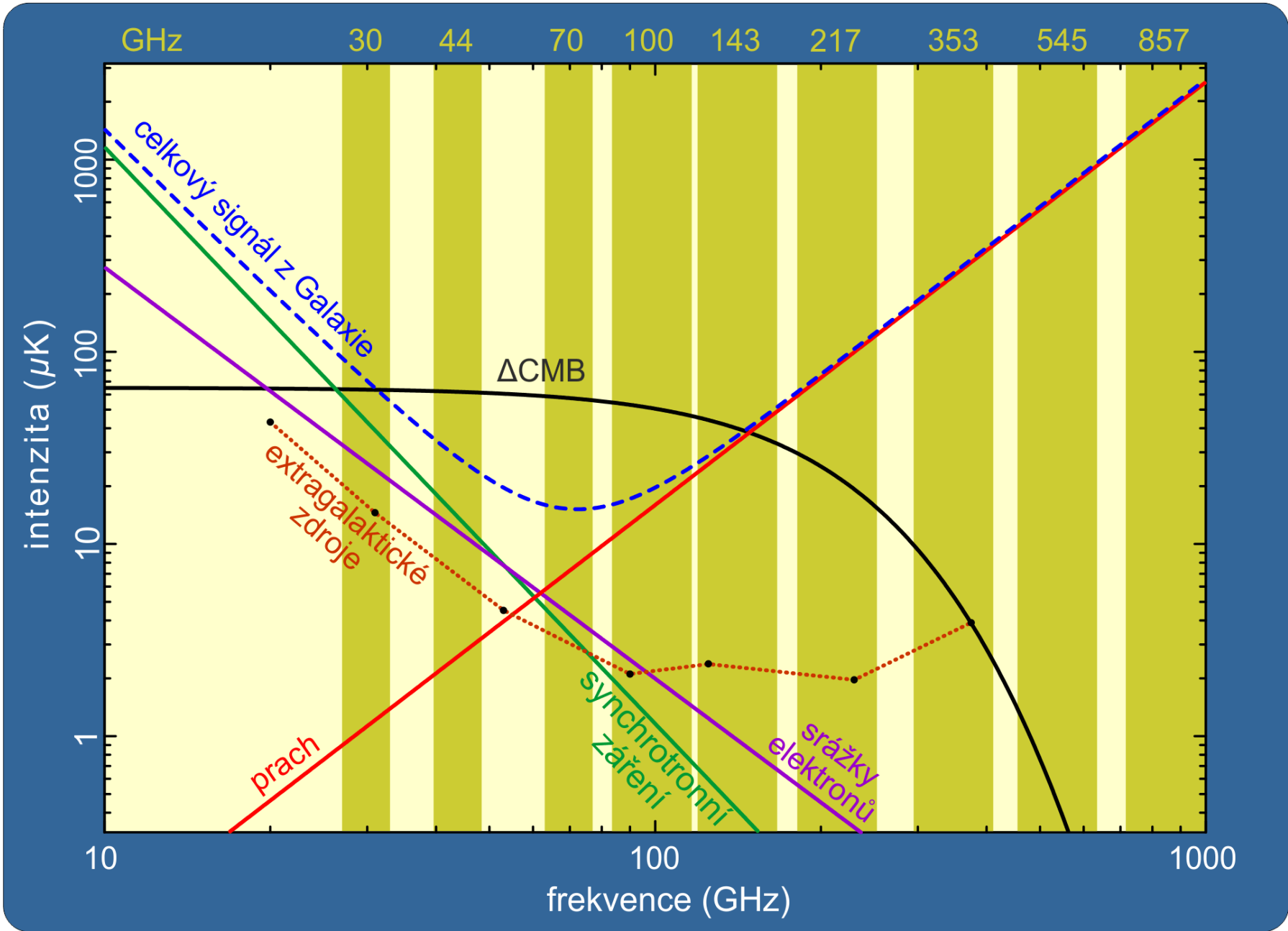
545 GHz

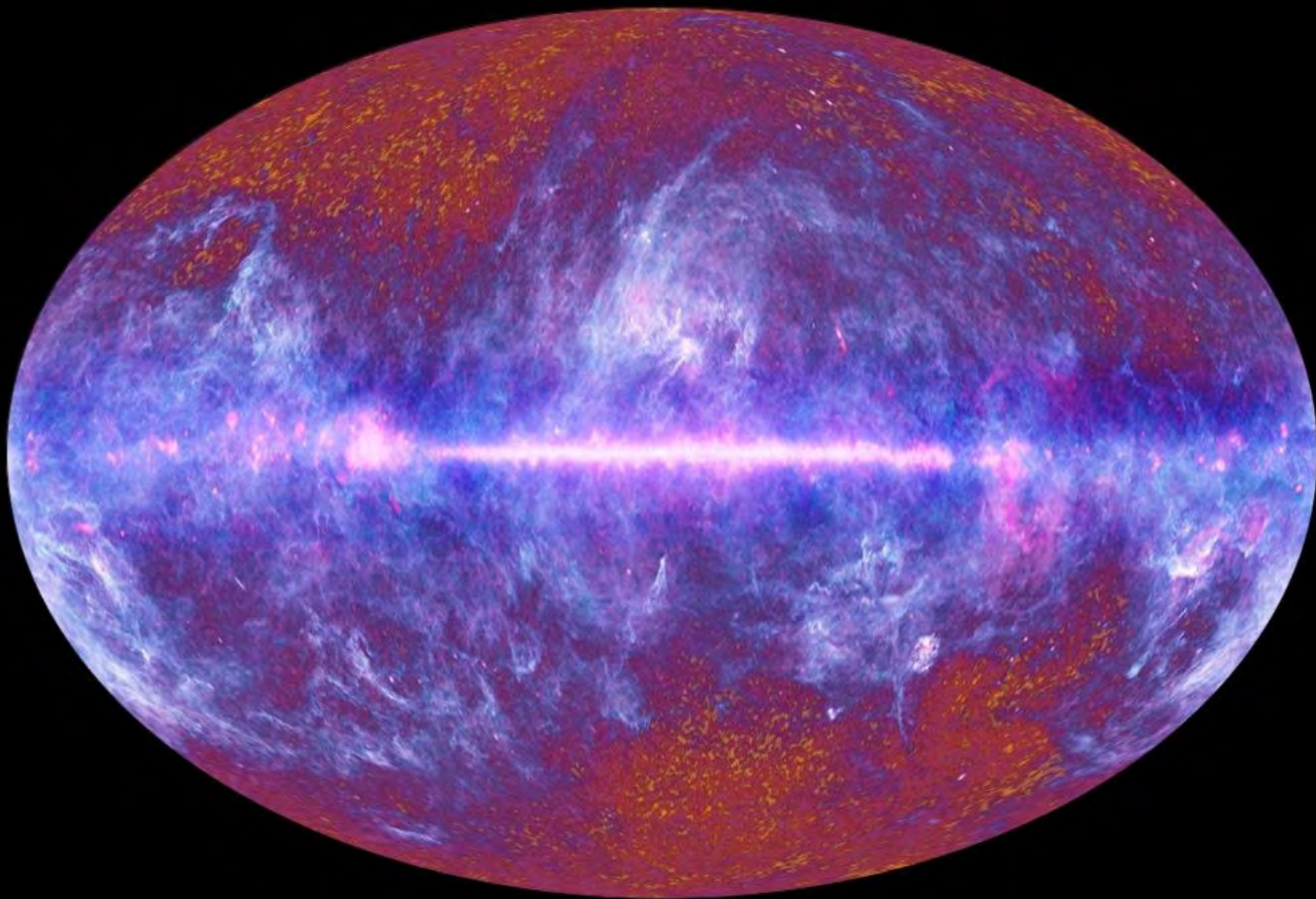
857 GHz

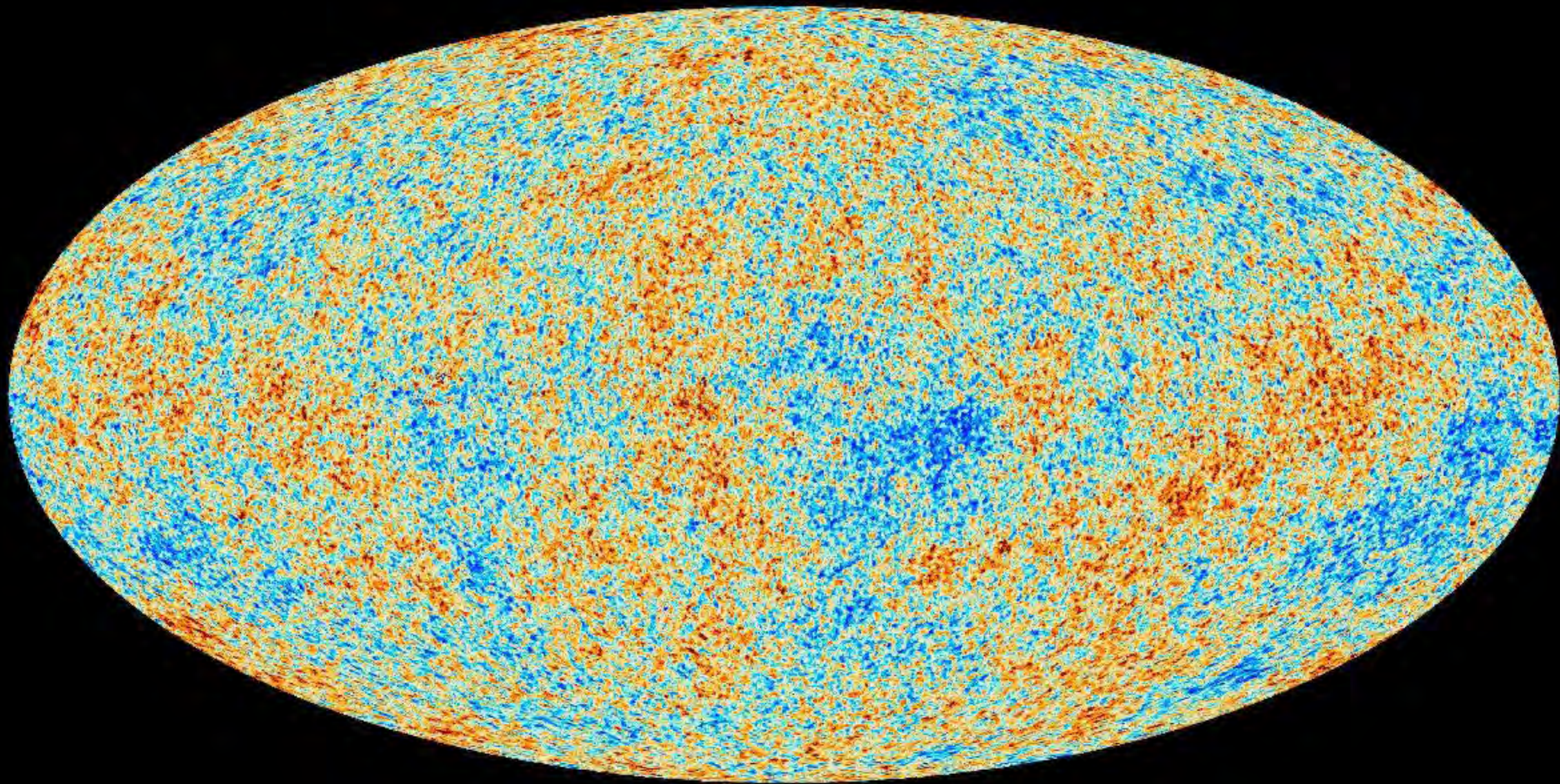
Separace signálu

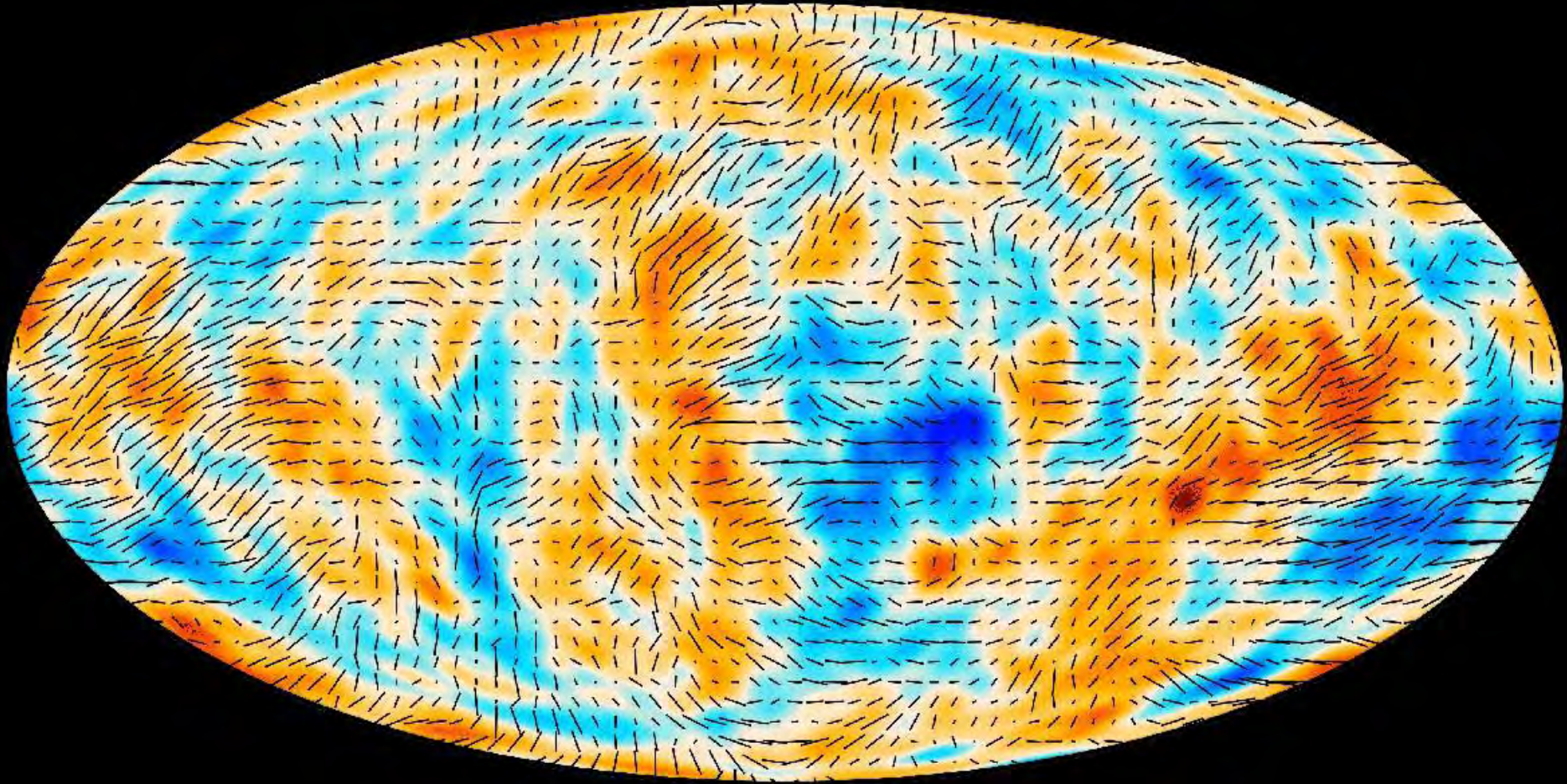
Planck, po roce (červenec 2010)

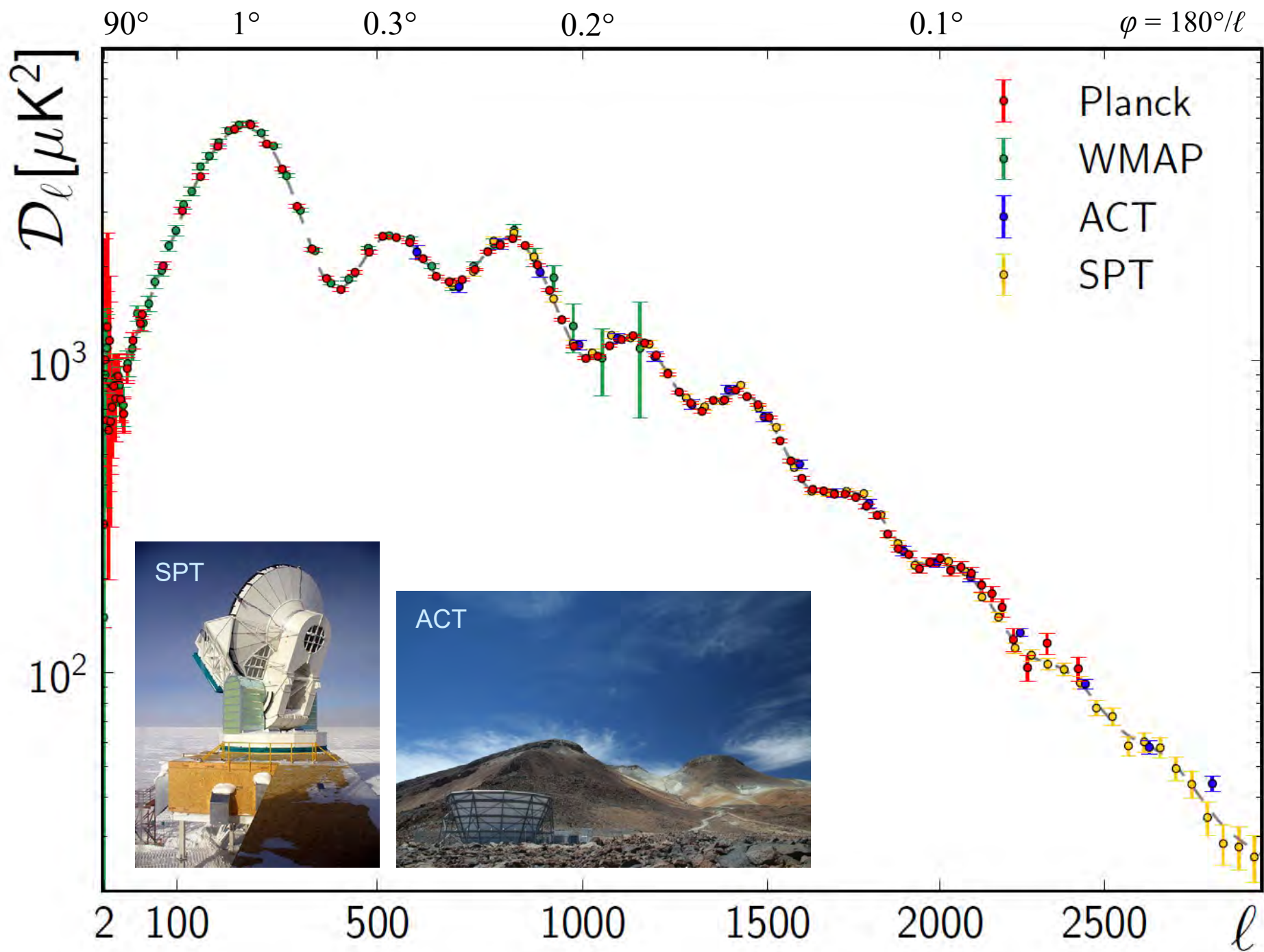

2018 CMB

2018 CMB

parametr	Planck
stáří vesmíru	$13,8 \times 10^9$ let
konec Velkého třesku	380 000 let
první hvězdy	550 000 000 let
Hubbleova konstanta	70 km/s/Mpc
množství atomární látky	5 %
množství temné hmoty	27 %
množství temné energie	68 %